

כלכלה מוניציפלית ומבוא לפיתוח כלכלי

ד"ר גל ח. קרסו-רומנו

<https://www.municipal-sustainability.com/>

לאתר [קיימות מוניציפלית](https://www.municipal-sustainability.com/)

27,186

4,290

ממוצע הכנסות לתושב
לשנה ב-10 רשויות
חזקות וחלשות, 2018

27,186

4,290

4,290

27,186

אילו הפערים הללו היו בין משפחות...

למה זה חשוב?

תשתיות
ותכנון

רווחה

חינוך
ותרבות

בטחון

דיור

תחבורה

מה מצפה לנו

פיתוח כלכלי וכיצד
עירוניות טובה תומכת בו

מה גורם לפערים כלכליים
בין רשויות מקומיות

- אשכול חברתי כלכלי
- אשכול פריפריאלי
- מגזר
- מספר תושבים

מבוא לכלכלה מוניציפלית
מקורות ההכנסה ודפוסי
ההוצאות של רשויות

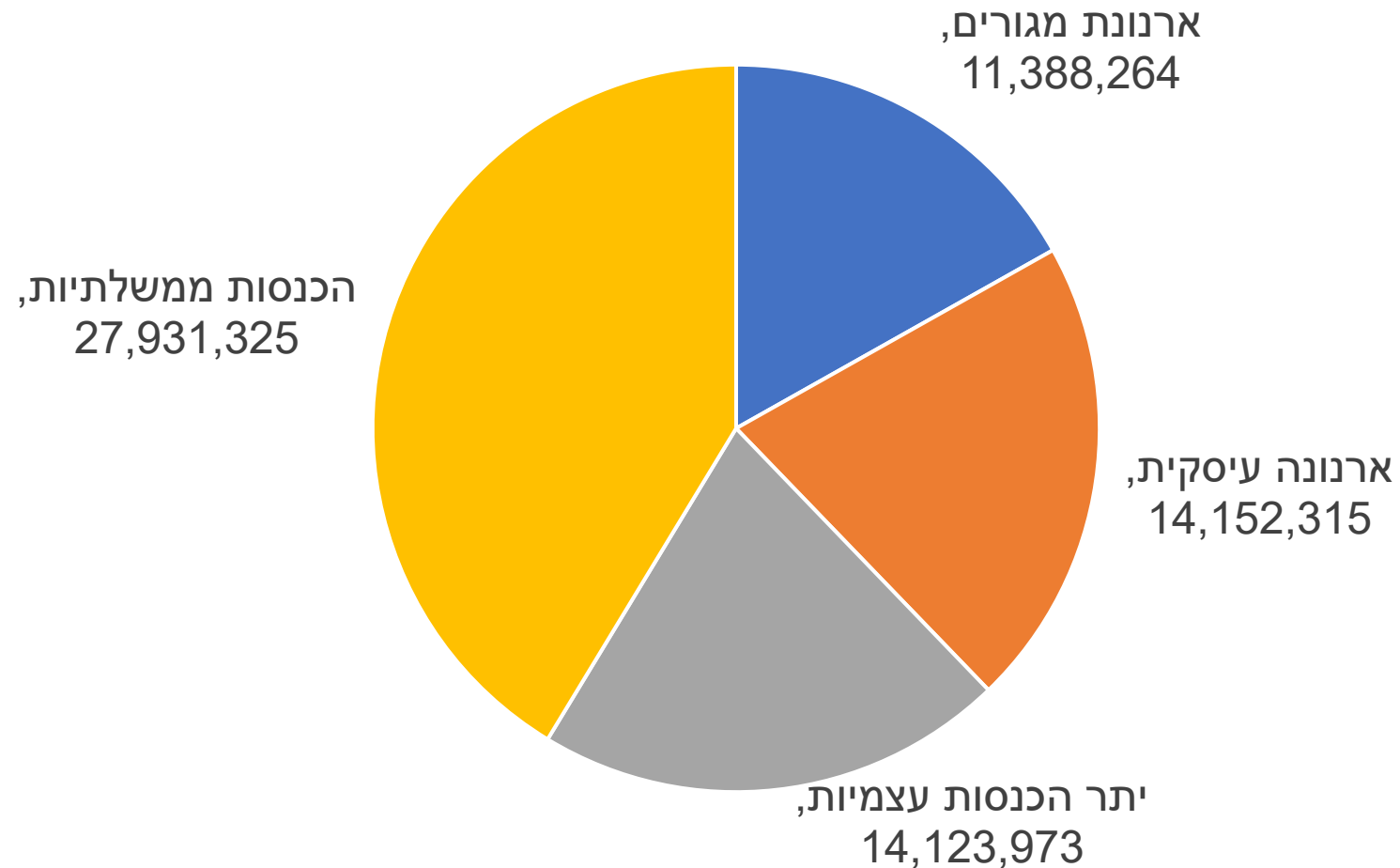

מקורות הכנסה והוצאות של רשויות מקומיות

מטרת כספי השלטון המקומי היא לספק שירותים לתושב

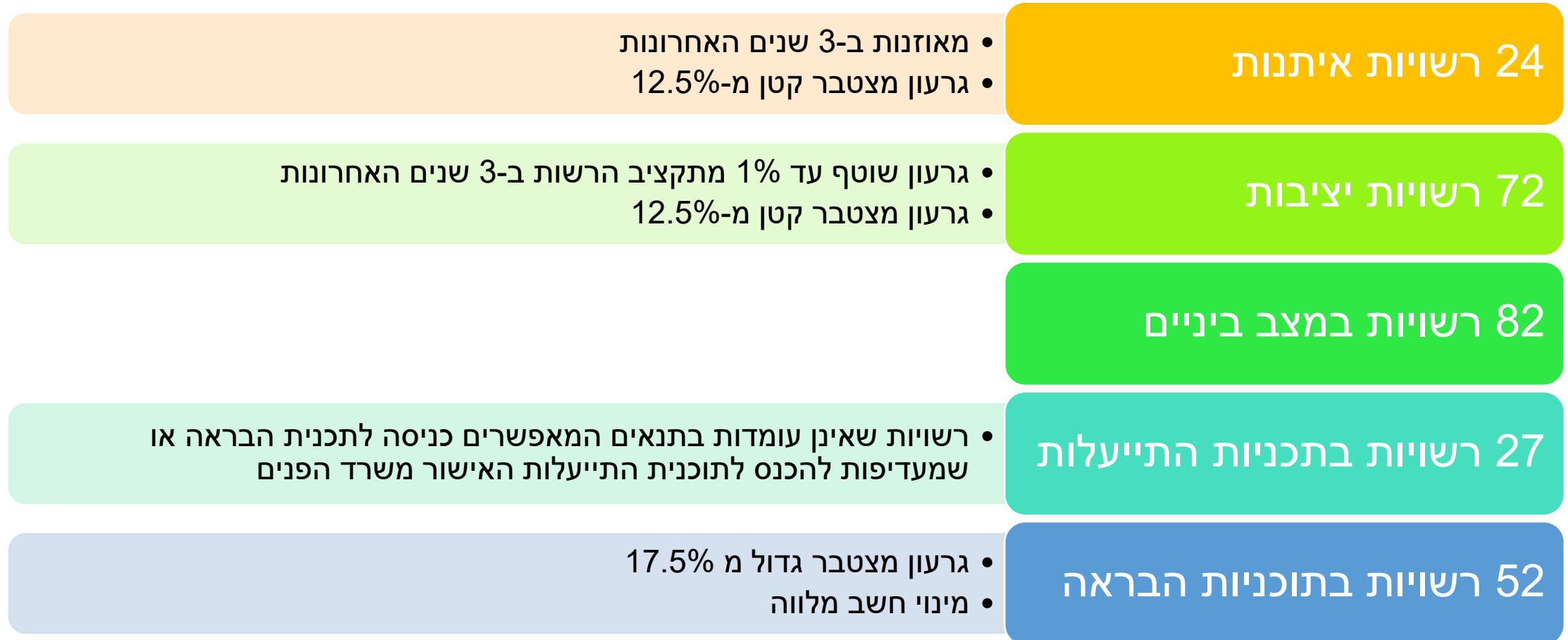
הרכב הכנסת הרשויות בישראל -- כ-67 מיליארד ש"ח בשנה

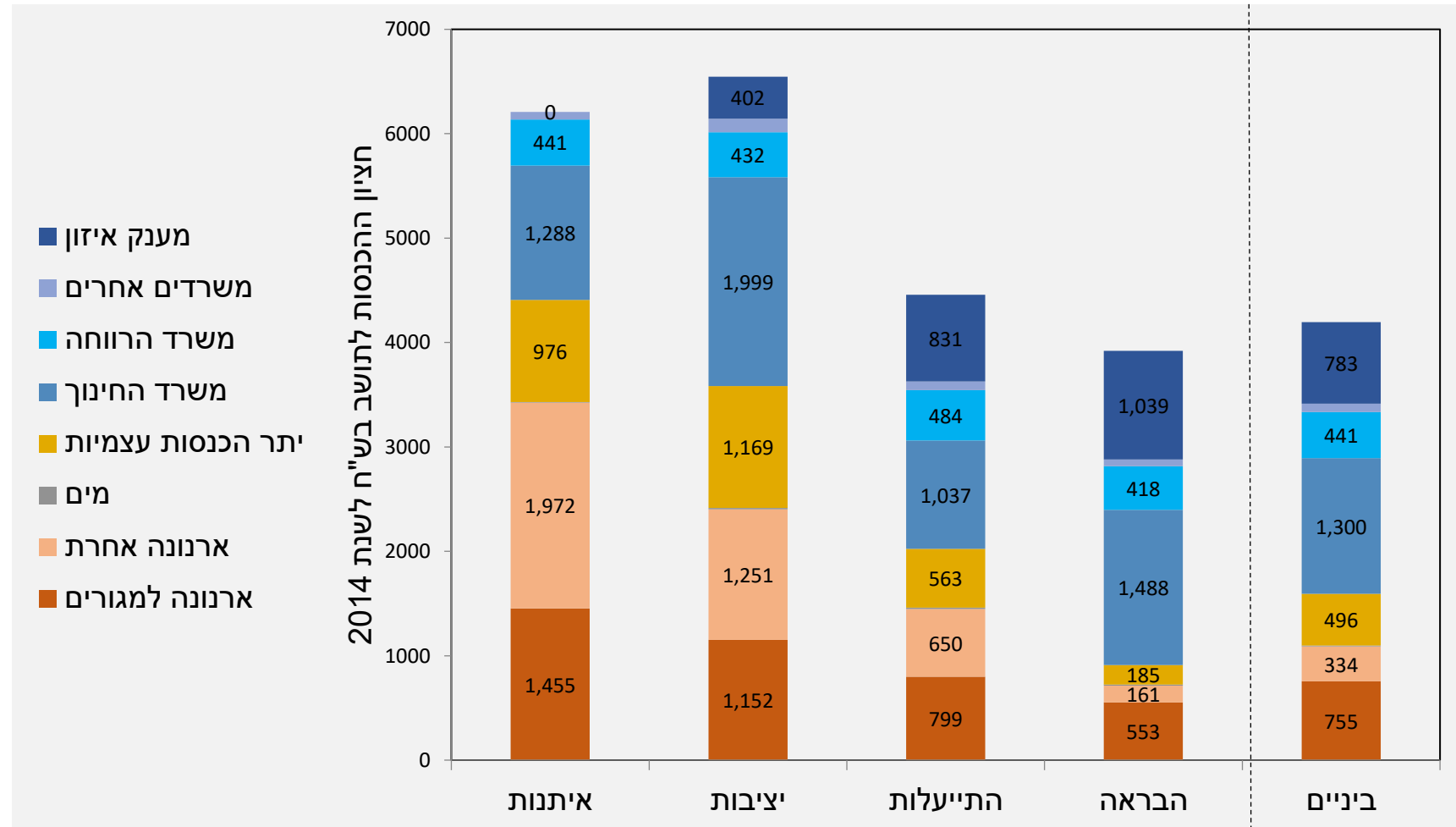
התפלגות הרשויות המקומיות

סה"כ	מגזר יהודי יו"ש	מגזר לא יהודי	מגזר יהודי (כולל ערים מעורבות)	
75	4	11	60	עיריות
126	13	70	43	מועצות מקומיות
54	6	4	44	מועצות אזוריות
2	--	--	2	מועצות מקומיות תעשייתיות
257	23	85	149	סה"כ

רגולציה דיפרנציאלית על רשויות מקומיות, 2015 פילוח הרשויות בהתאם למאזן התקציבי שלהן ולאיכות מתן השירותים לתושבים

חציון ההכנסות לתושב ברשויות המקומיות (2014)

ארנונת מגורים

ברשויות איתנות הארנונה ממגורים גבוהה פי 3 מזו שברשויות בתוכניות הבראה

- הבדלים בשטח המגורים הממוצע לתושב בין רשויות חלשות לבין רשויות חזקות.
- הבדלים באחוז הגביה בין רשויות חלשות לבין רשויות חזקות.
- הבדלים בתעריף הארנונה בין רשויות חלשות לבין רשויות חזקות.

ארנונה שאינה ממגורים

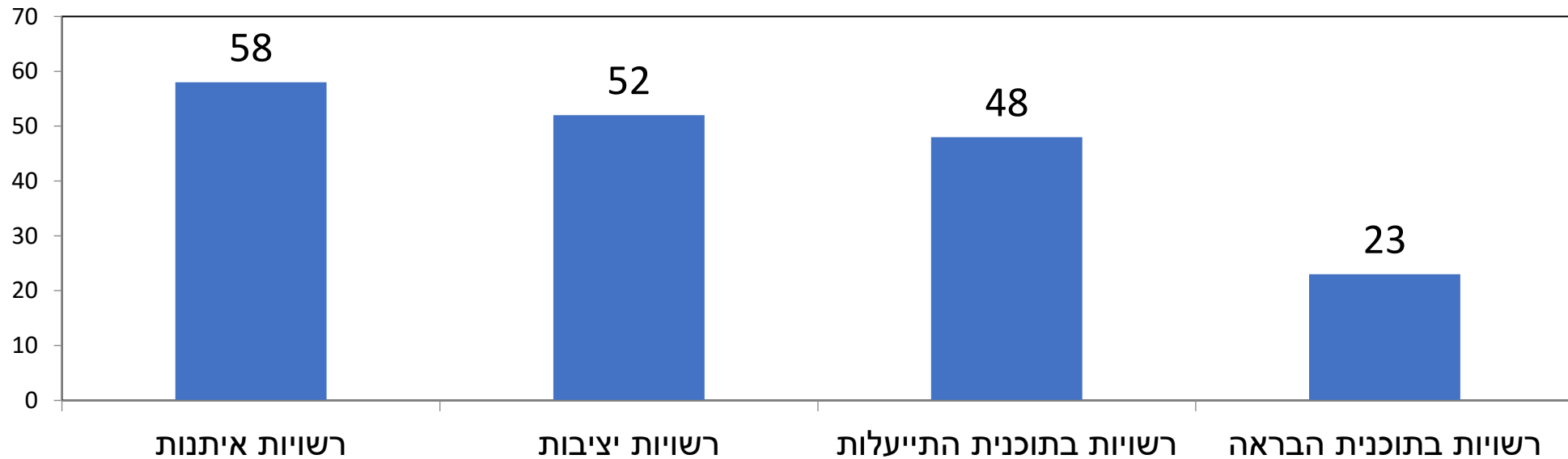
ברשויות איתנות הארנונה שאינה
ממגורים גבוהה פי 12 מזו
שברשויות בתוכניות הבראה

- שטחי מסחר ועסקים

הנפוצים יותר ברשויות
חזקות

תמהיל ארנונה ממגורים ולא ממגורים

אחוז הארנונה שאינה ממגורים מכלל הארנונה

תמהיל ארנונת מגורים וארנונה שאינה ממגורים

שטחי מסחר תורמים
לכלכלת הרשות

ההכנסות מארנונה
שאינה ממגורים גבוהות
וההוצאות נמוכות

מגורים יוצרים "עומס
כלכלי" על הרשות

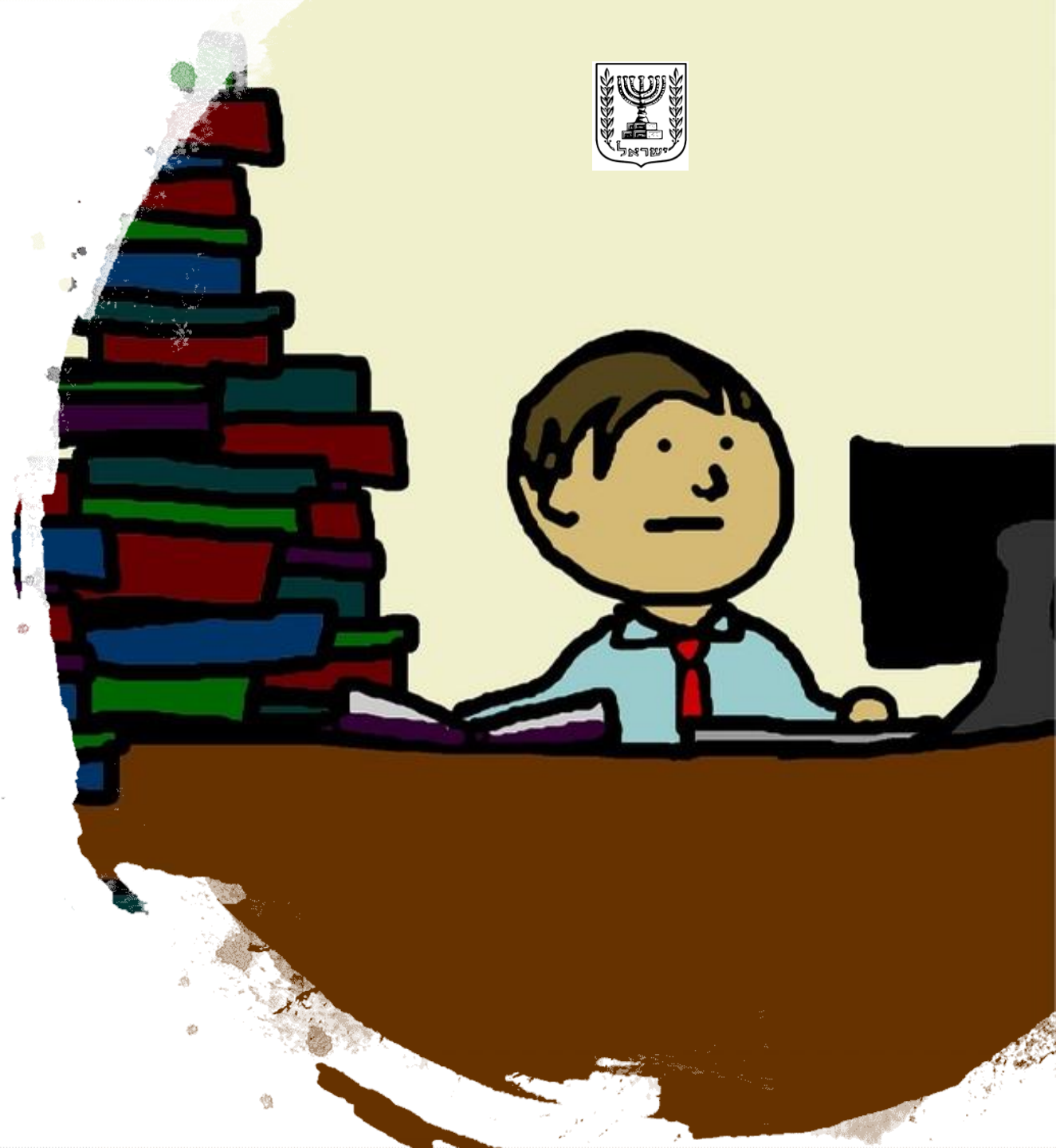
הוצאות בגין מתן
שירותים לתושב גבוהות
מההכנסות הנובעות
מארנונת מגורים

ניתוח הגורמים המשפיעים על כלכלת השלטון המקומי

- פילוח חברתי – כלכלי
- פריפריאליות
- גודל האוכלוסייה
- מגזר

אשכול חברתי כלכלי

• המצב החברתי-כלכלי של התושבים

כיצד נקבע
המדד
החברתי
כלכלי

דמוגרפיה

• גיל

• מספר ילדים

• יחס תלות (היחס בין צעירים מתחת לגיל 19 לבין בוגרים בגילאי 20-64)

השכלה

תעסוקה וגמלאות

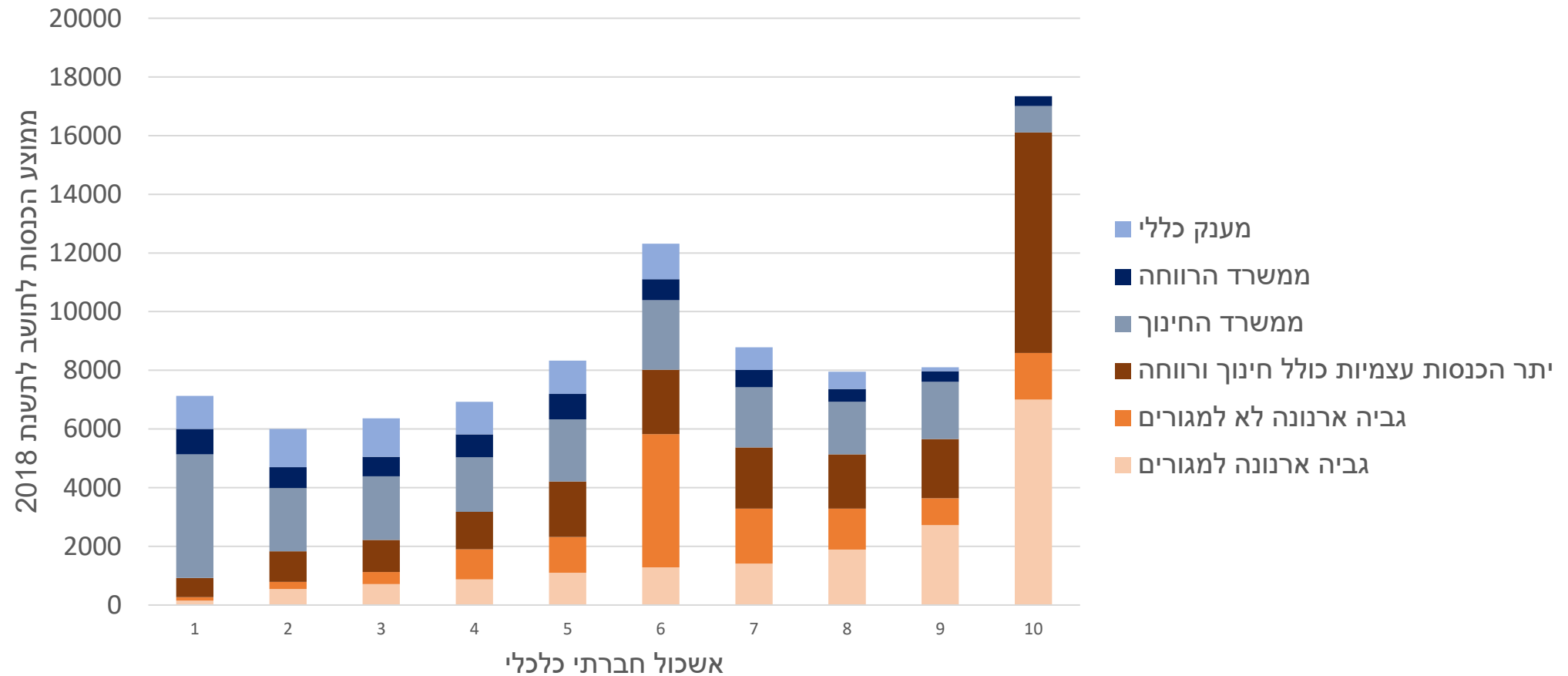
רמת חיים

• מספר ימים בחו"ל

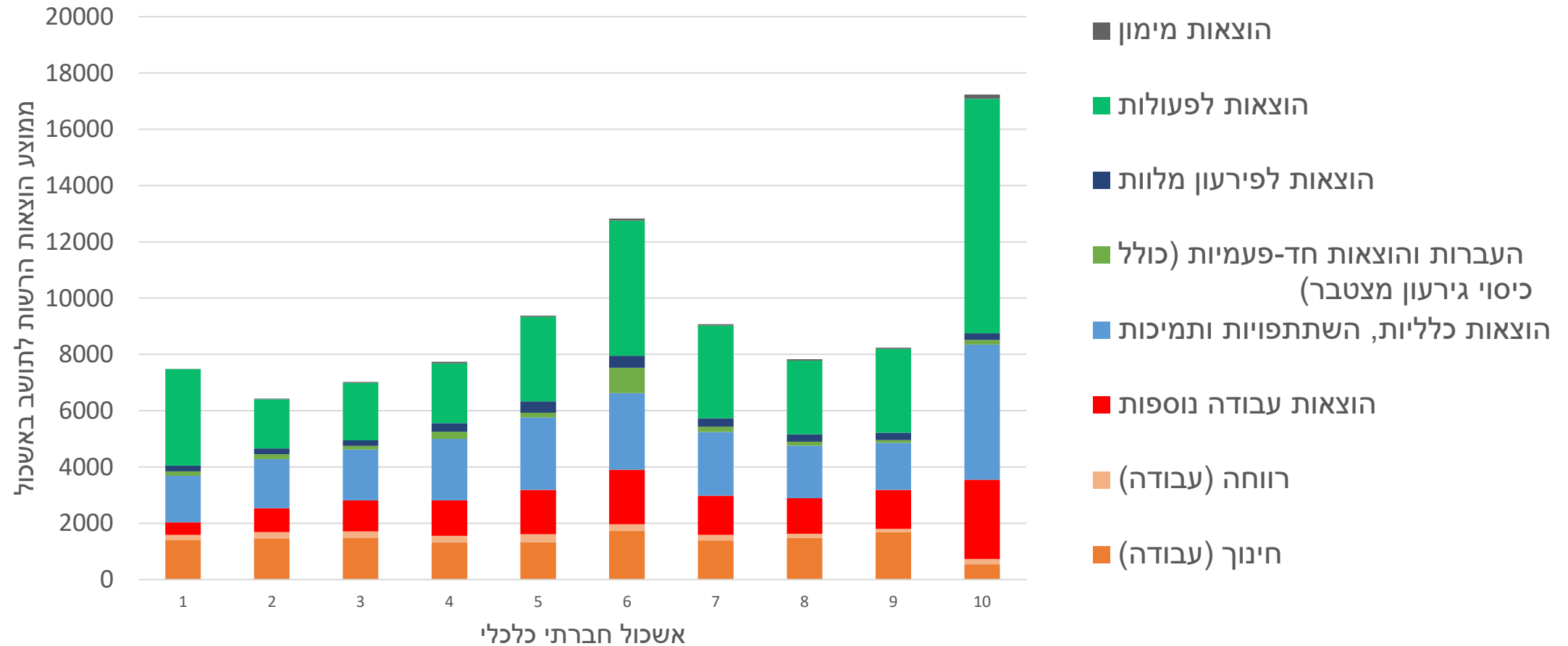
• שווי רכב

• הכנסה לנפש

ממוצע הכנסות לפי אשכול חברתי כלכלי, 2018

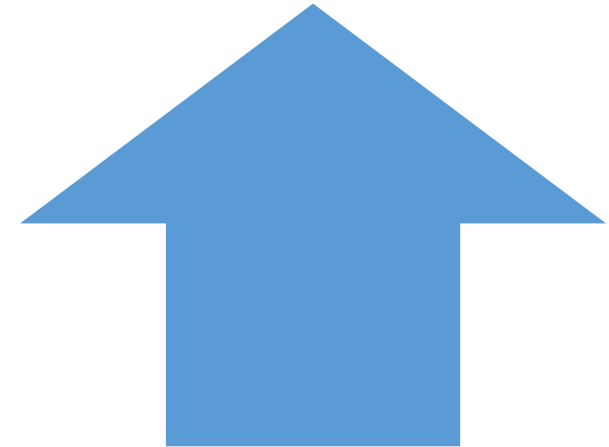
ממוצע הוצאות לפי אשכול חברתי כלכלי, 2018

קשר בין מצב סוציאקונומי והכנסות הרשות

רשויות מאשכול חברתי כלכלי נמוך ועם הכנסות גבוהות במיוחד:

תמר – אשכול 6. הכנסות 107 אש"ח (מתוכן כ 100 אש"ח עצמיות)
מצפה רמון – אשכול 3. הכנסות 15 אש"ח (מתוכן כ 6,600 ש"ח עצמיות)
רמת נגב – אשכול 6. הכנסות 16 אש"ח (מתוכן כ 8 אש"ח עצמיות)
חבל אילות – אשכול 5. הכנסות 31 אש"ח (מתוכן כ 18 אש"ח עצמיות)

רשויות מאשכול גבוה עם הכנסות נמוכות:

רמת ישי -- אשכול 8. הכנסות 4,800 ש"ח
אבן יהודה – אשכול 8. הכנסות 5,900 ש"ח
גן יבנה -- אשכול 7. הכנסות 4,900 ש"ח

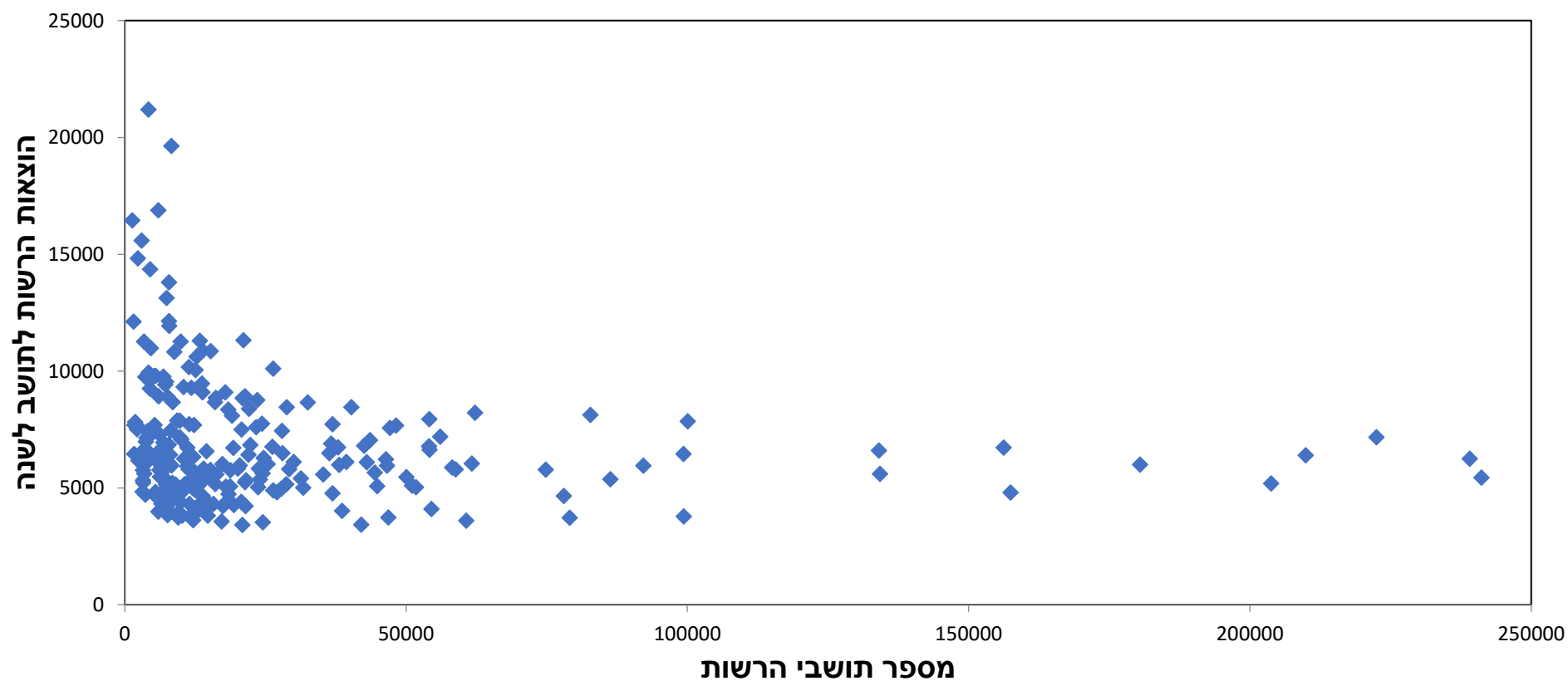

גודל הרשות

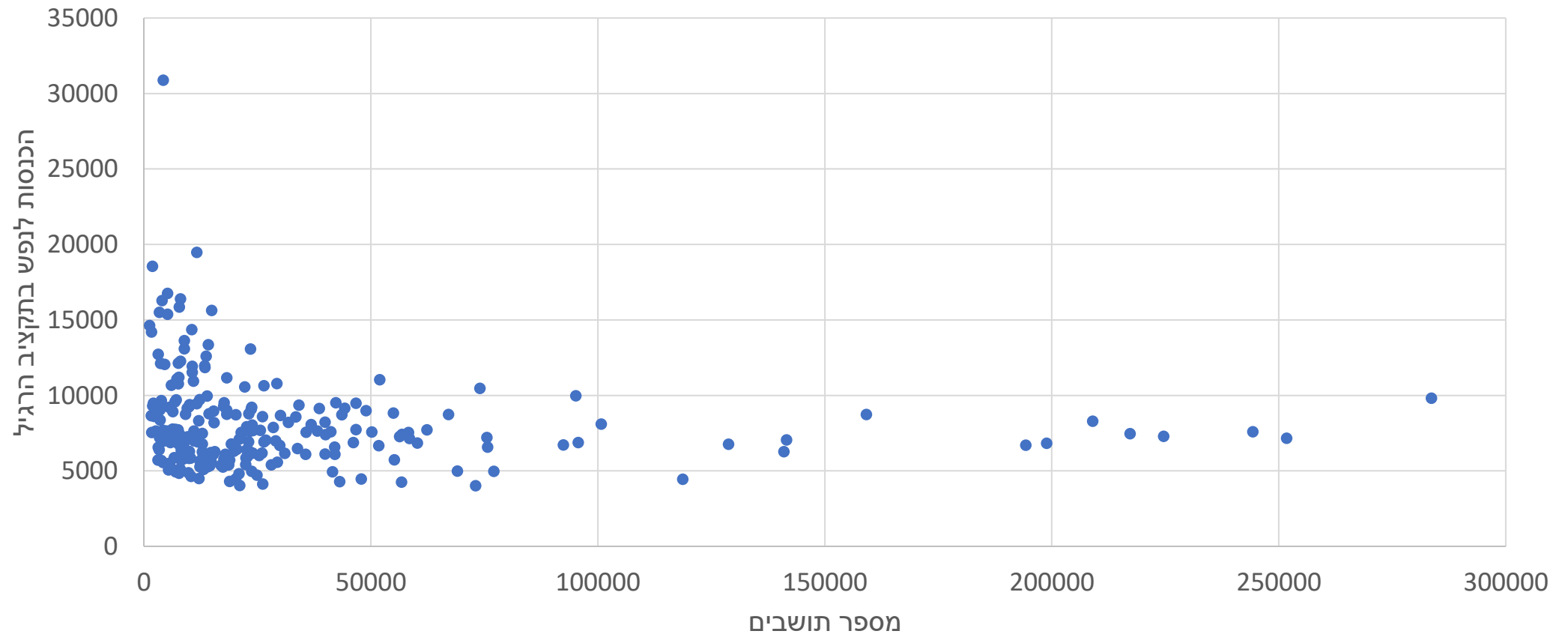
מספר תושבי הרשות

גודל האוכלוסייה וכלכלת הרשות

הוצאות הרשות כפונקציה של מספר התושבים

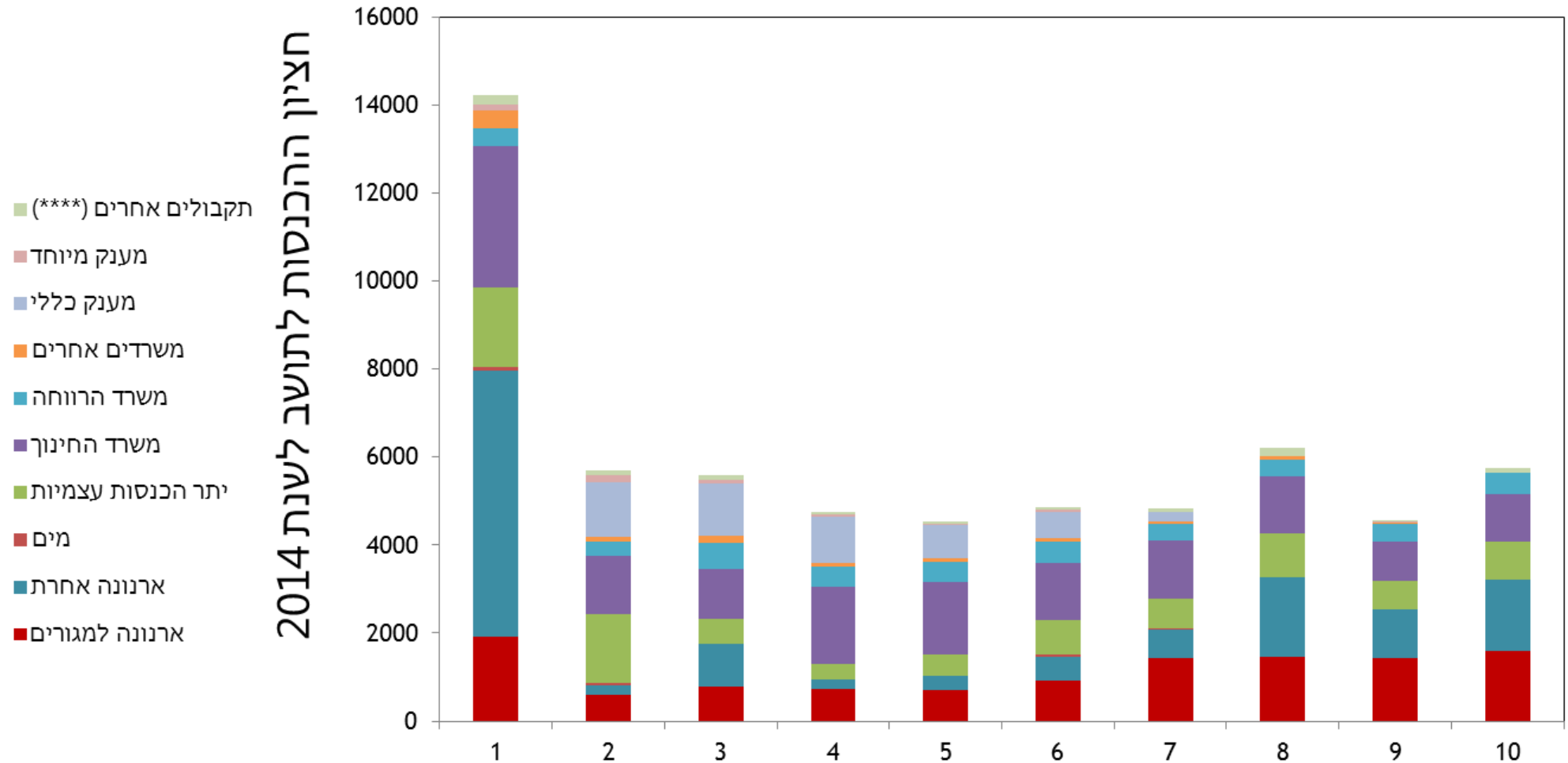
הכנסות בתקציב הרגיל כפונקציה של מספר התושבים, 2018

פריפריאליות

מרחק מתל אביב ומהמטרופולין הקרובה

מרכיבי ההכנסות לפי פריפריאליות הרשות

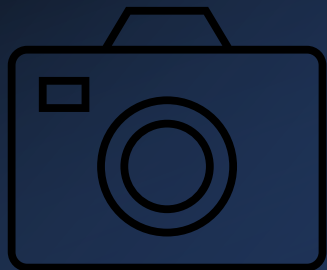
מגזר

מגזר וכלכלת הרשות

מומי דהן ואבי בן בסט בחנו מספר הבדלים בין רשויות ערביות לרשויות יהודיות לרבות: הכנסות ארנונה ממשקי בית, הכנסות ארנונה מעסקים, הוצאות לנפש של הרשות, הלנת שכר על ידי הרשות, אחוז השתייכות לתוכניות הבראה, מצב סוציואקונומי של תושבי הרשות וכו'.

נמצא כי עבור כל הפרמטרים שנבחנו רשויות ערביות חלשות יותר כלכלית מרשויות יהודיות

"המשבר ברשויות המקומיות – יעילות מול ייצוגיות". 2008. אבי בן בסט ומומי דהן

סקר קצר – כבו את המצלמות

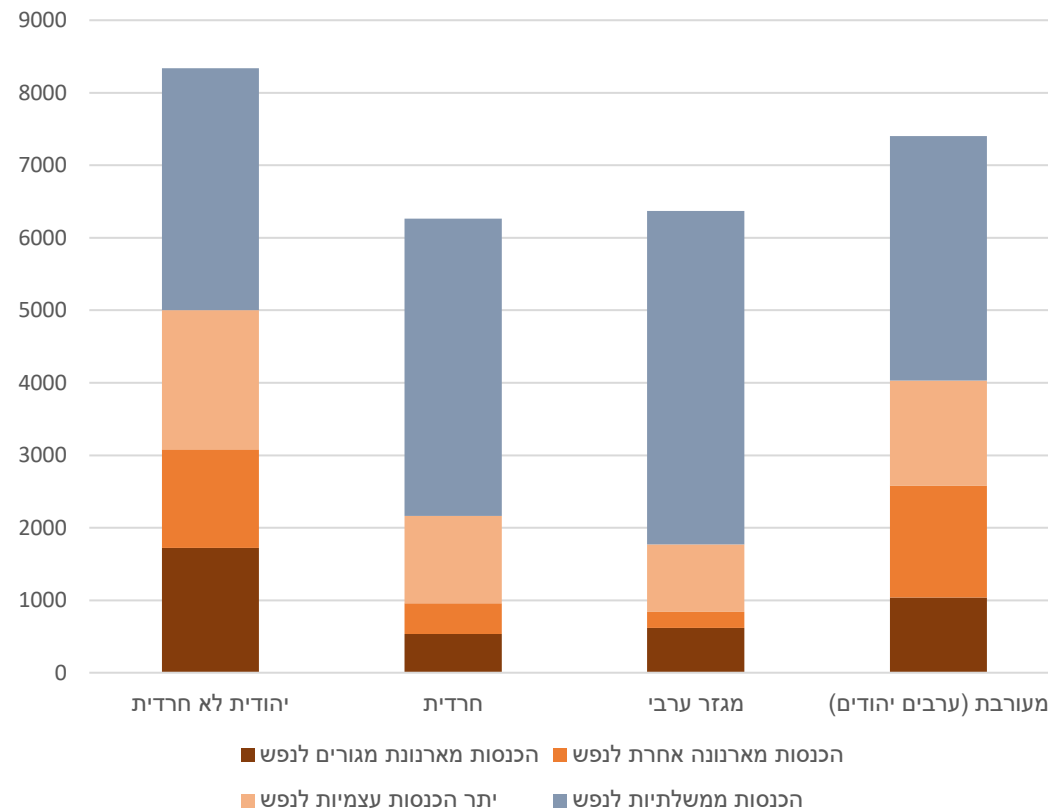
מי חושב שההכנסות הממשלתיות של רשויות ערביות נמוכות מאלו של חרדיות

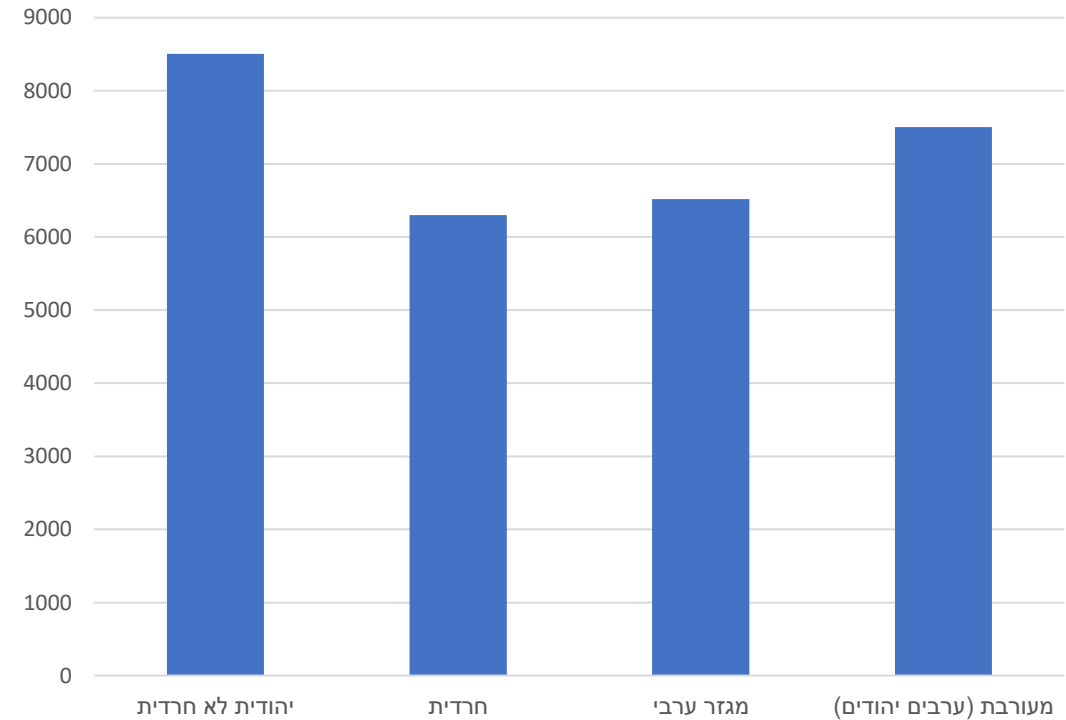
מי חושב שההכנסות העצמיות של רשויות ערביות נמוכות מאלו של חרדיות

הכנסות והוצאות רשויות חרדיות, לא חרדיות וערביות

ממוצע הכנסות הרשות לתושב

ממוצע הוצאות לתושב

כיצד צפויה אוכלוסייה חרדית להשפיע על הכנסות הרשות?

- **האוכלוסייה החרדית בישראל משתייכת ברובה לאשכול סוציואקונומי נמוך וזכאית לפטורים ולהנחות בתשלומי הארנונה**

- צפוי כי הכנסות הרשות מארנונת מגורים תפחתנה כתוצאה מתוספת של משקי בית חרדים.

- **האוכלוסייה החרדית מאופיינת בשיעור תעסוקה נמוך**

- קיים חשש כי האוכלוסייה החרדית גם תתרום פחות לכלכלה ותביא לירידה גם בהכנסות הרשות מארנונה עסקית.

- **האוכלוסייה החרדית צורכת מקומית**

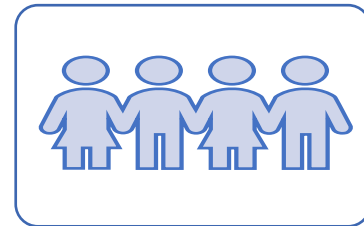
- יתכן כי דווקא שטחי המסחר המקומי יגדלו וישגשגו כתוצאה מגידלו בשיעור החרדים

כיצד צפויה אוכלוסייה חרדית להשפיע על הוצאות הרשות?

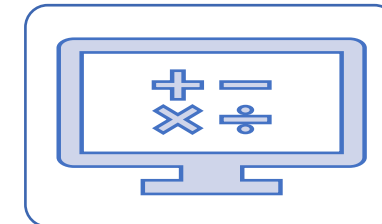
פסולת - האוכלוסייה החרדית בישראל משתייכת ברובה לאשכול סוציואקונומי נמוך המאופיין לרוב בכמות פסולת פחותה. מנגד, קיימת טענה שחרדים משתמשים יותר בכלים חד פעמיים ויתכן כי מגדילים את כמות הפסולת

רווחה - חלק מהשירותים שבאופן מסורתי ניתנים לתושב על ידי הרשות, ניתנים על ידי גורמים אחרים בקהילה. למשל, עמותות הדואגות למזון ולשירותי רווחה בסיסיים לתושבים נזקקים ומוסדות חינוך שאינם מקבלים מימון מהרשות או מקבלים מימון חלקי

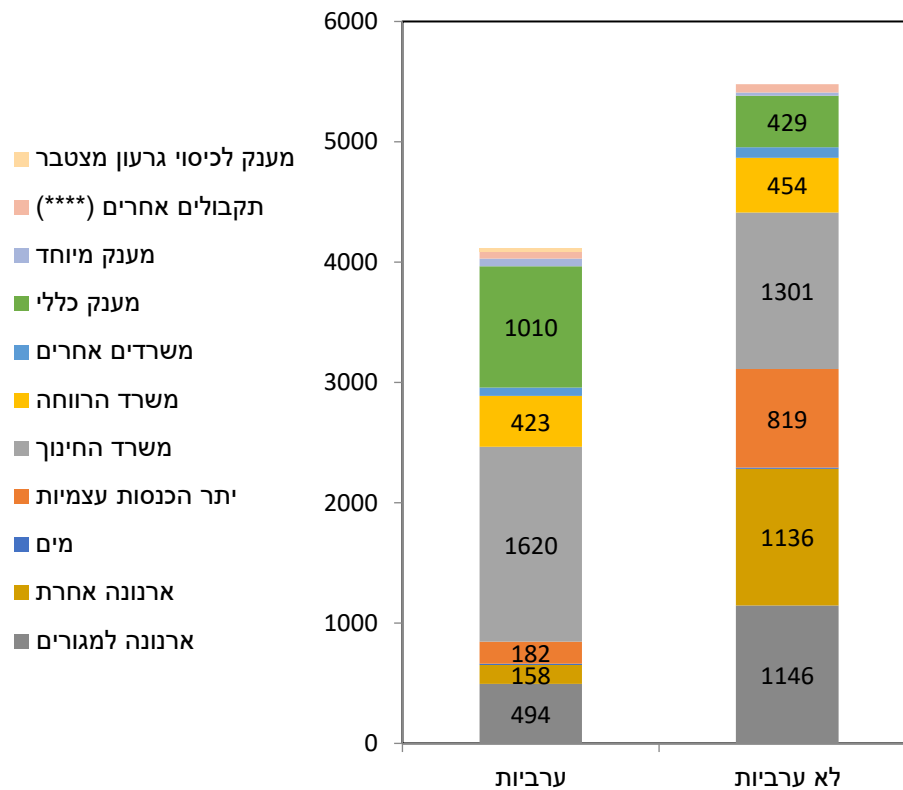

חינוך – לפי חוק נהרי מוסדות חינוך חרדי זכאים לתקצוב מופחת מהרשות

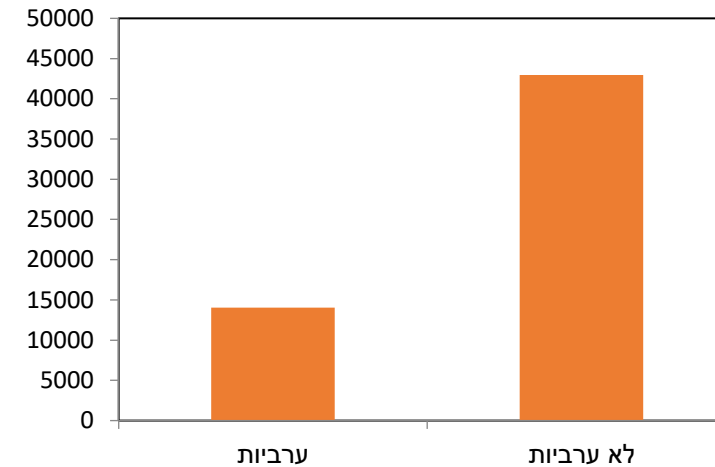

מגזר וכלכלת הרשות

הכנסות

גודל אוכלוסיה ממוצע

הגורמים לפערים

מספר התושבים
ברשות

מגזר

פריפריאליות

אשכול חברתי כלכלי
(תושבי הרשות)

שיעורי גבייה

הכנסות מארנונה

התנהלות תקציבית
לא אחראית

מינוי ועדות קרואות, תוכניות הבראה
ותכניות ממשלתיות השמות דגש על צד
ההוצאות ולא ההכנסות

חלוקה לא משווה של מענק האיזון ותקציבי
ממשלה

תרגיל מומלץ להמשך הלמידה שלכם

- נתחלק לזוגות ונפתח את קובץ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
 - עיינו בקבצי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וכיתבו את הנתונים הבאים עבור הרשות שלכם
 - לאיזה אשכול חברתי כלכלי הרשות משתייכת?
 - האם היא מועצה אזורית, מועצה מקומית או עירייה?
 - כמה תושבים יש ברשות?
 - מה ההכנסות של הרשות בתקציב הרגיל?
 - מה ההכנסות של הרשות בתקציב הרגיל פר תושב לשנת 2020?
 - מה ההכנסות מארנונה פר תושב?
 - מה ההכנסות הממשלתיות פר תושב?
- נכתוב על הלוח... כמו פעם

פעולות משרד הפנים לצמצום פערים ולחיזוק הרשויות המוחלשות

שינויי באופן הקצאת מענק האיזון

פיתוח תכניות הבראה ומינוי חשב מלווה

דרישה להעלות את אחוז גבית הארנונה ברשויות חלשות

צמצום פערים באמצעות מנגנונים לשינויי גבולות וחלוקת הכנסות + אשכולות

קידום רפורמה לרישוי עסקים

הקמת תכנית צוערים לשלטון מקומי לשיפור ההון האנושי ברשויות

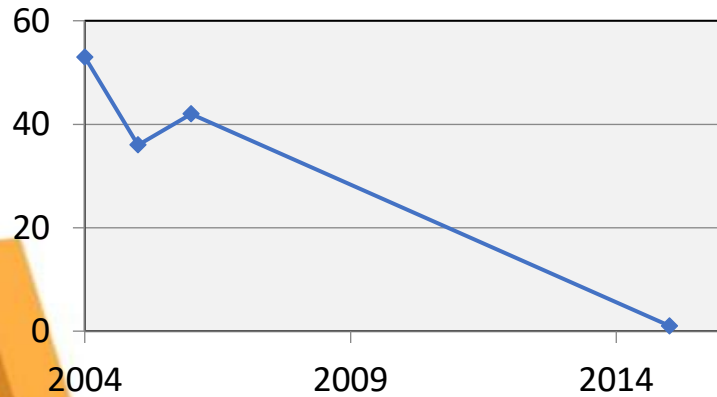
תכניות לפיתוח כלכלי - תכנית רב תחומית, ערביות מצטיינות

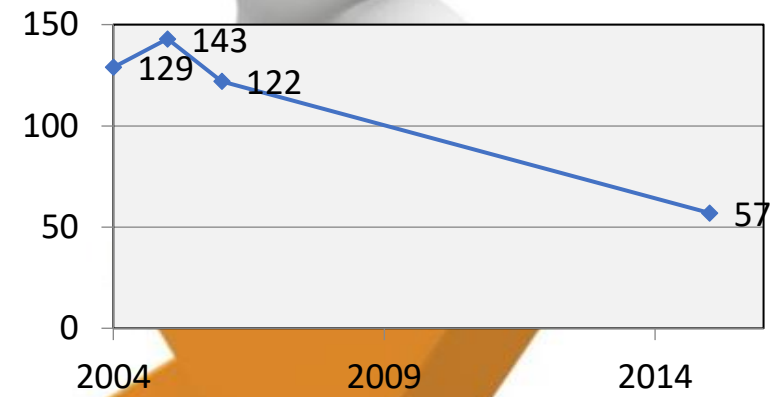
ממשבר להבראה

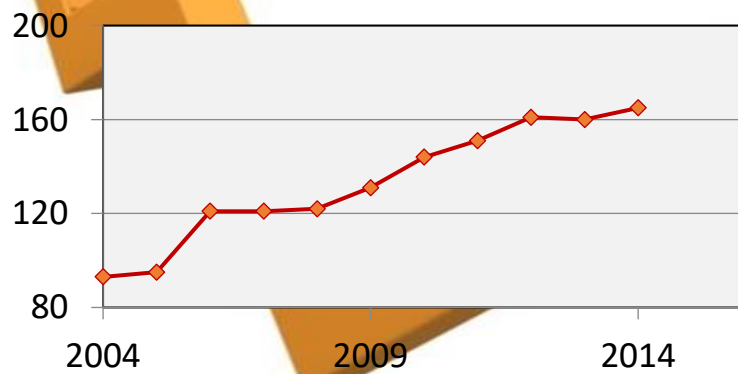
רשויות מלינות שכר

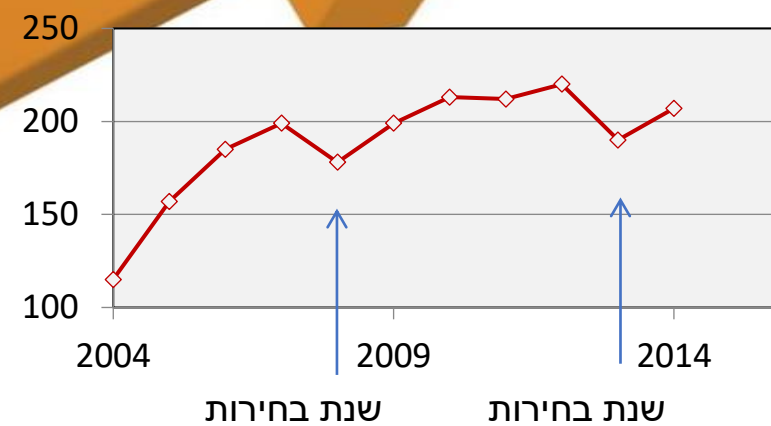
רשויות בתכניות הבראה

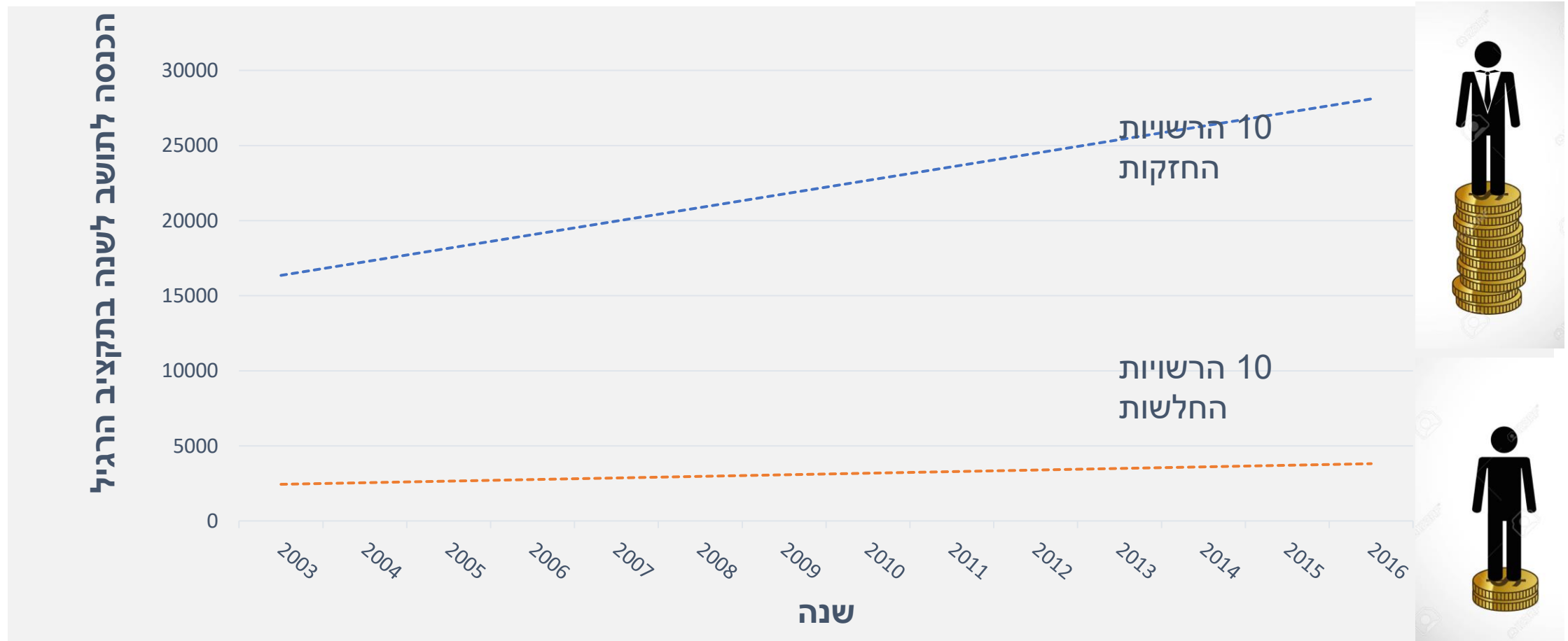
רשויות שעומדות ב-85% גבייה

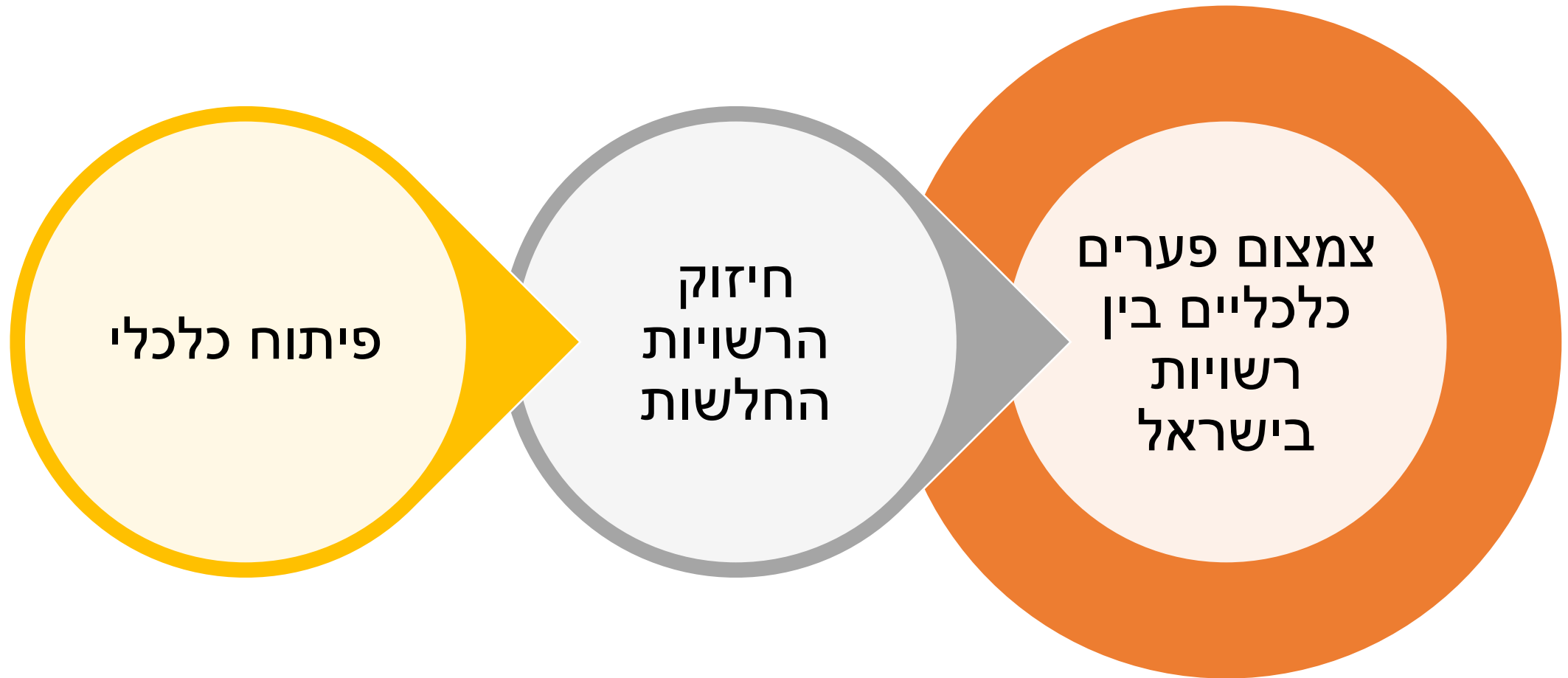

רשויות מאוזנות (גרעון שוטף קטן מ-3%)

הפערים בהכנסות הרשויות מ-2003 ועד 2016

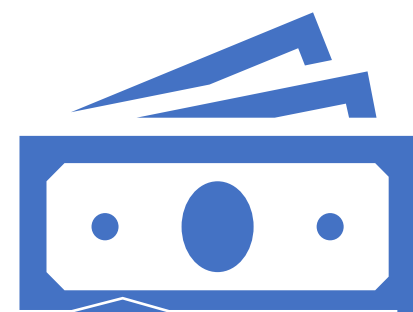

פיתוח כלכלי הוא לא מטרה, והוא לא (רק) כסף!

מתן שירותים
לתושבים

הגדלת תקציב הרשות

חיזוק העסקים
המקומיים

חיזוק כלכלי חברתי
של התושבים

שיפור המצב הכלכלי של התושבים

כלים לפיתוח כלכלי

תכנית אב לעיר תומכת עסקים	תכנון עירוני	הקמת יחידה לפיתוח כלכלי
הצללה	חידוש מרכזי הערים	סל שירותים
שמיטת קרקעות לא מופרות	גינון ציבורי בר קיימא	מעבדות חדשנות
הסבת תשתיות ומבנים ישנים	ייצור אנרגיה	כלכלה שיתופית
חקלאות עירונית	פעילויות חינוכיות	תיירות
התמחות או יצירת מגוון	התייעלות אנרגטית	אג"ח חברתי

קפיצה מעוררת השראה - תרגיל מומלץ

- נתחלק ל-4 קבוצות
- נוריד את קובץ הלמס של 2010 ושל 2018.
- מה ממוצע ההכנסות לנפש (עצמיות, ממשלתיות וסהכ) בכל אחת משנים אלו?
- מצאו רשות שעשתה קפיצה משמעותית בהכנסות לנפש בעשור האחרון. הרשות צריכה להיות עם מאפיינים דומים לרשות אחרת שלא עשתה קפיצה – דירוג סוציאקונומי, מחוז, פריפריאליות.
- מהם הכלים שאפשרו את הקפיצה בהכנסות באותה רשות?
- האם ניתן ליישם את הכלי ברשות "האחרת"? מה התנאים שמאפשרים ליישם את הכלי? אם לא, לחשוב על כלי אחר/נוסף שניתן ליישם ברשות שלכם. ניתן להשתמש במאגר הכלים מהמטה לעירוניות.

דוגמא: בחירת פרויקטים על בסיס חוזקות וחולשות הרשות

בני ברק

חוזקות – מרכזית, נגישה (תחב"צ ורכב פרטי),

חולשות - אוכלוסייה חלשה (פטורים והנחות), אחוז גדול של לא
עובדים, הרבה נפשות ליחידת דיור (ארנונת מגורים נמוכה פר נפש)

אוכלוסייה צפופה – יתרון או חיסרון?

פיתוח כלכלי בבני ברק

תכנון עירוני כמנוף לפיתוח כלכלי

- הליכתיות
- תחבורה ציבורית
- צפיפות בניה
- הצללה
- עירוב שימושים

למה הליכתיות
טובה לכלכלה
העירונית Jeff
Speck

תכנון עירוני כמנוף - הליכתיות

- סרטון של עמותת מרחב
- <https://www.youtube.com/watch?v=600yLDf9GkU>
- הרצאת טד של ג'ף ספק

הגדרת סל שירותים מחייב

- מטרת הרשות המקומית הינה לספק שירותים לתושב
 - כיצד ניתן לדרוש מהרשות לספק שירותים אם אין הגדרה ברורה לסל?
- נוסחת גדיש נשענת על "הוצאות נורמטיביות" לצורך חישוב מענק האיזון
 - כיצד ניתן לחשב הוצאות נורמטיביות אם היעוד שלהן אינו מוגדר?
- במרבית מדינות ה-OECD יש נורמת סל שירותים
- מחקר של ה-OECD הראה שקביעת סל שירותים מביאה לצמצום פערים בין הרשויות
- סל שירותים יתרום לשקיפות, לשיפור תהליכי עבודה ברשות, אפשרות לרגולציה (גם ע"י התושבים וגם ע"י השלטון המרכזי).

התייעלות אנרגטית – דוגמא מרשות בצפון

- רשות בצפון המונה כ 12 אלף תושבים
- החלפת כל נורות הרחוב בתאורה חסכנית- לדים. מכיון שלא היה לרשות כסף ליועץ, הוחלט שכל פעם שיש כמה שקלים תוחלף נורה.
- עלות: 1.8 מליון ש"ח (כולל מנופים, גופי תאורה, צבע, עבודות חשמל)
- חסכון: כ-49% מהוצאות החשמל של הרשות